

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра географії України та регіоналістики



«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан географічного
факультету
Мирослав ЗАЯЧУК
«01» вересня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

**Виробнича практика
(переддипломна)**

Освітньо-професійна програма: Гідрологія

Спеціальність: 103 «Науки про Землю»

Галузь знань: 10 «Природничі науки»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Назва факультету, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою: географічний

Мова навчання: українська

Чернівці 2022 рік

Робоча програма виробничої (переддипломної) практики складена відповідно до освітньо-професійної програми «Гідрологія», спеціальності: 103 Науки про Землю, галузі знань: 10 Природничі науки, затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 5 від 27 квітня 2022 р.).

Розробник: Ющенко Юрій Сергійович - доктор географічних наук, професор кафедри географії України та регіоналістики,

Погоджено з гарантом ОПП «Гідрологія» і затверджено на засіданні кафедри географії України та регіоналістики

Протокол №14 від “01” вересня 2022 року

Завідувач кафедри



Іван КОСТАЩУК

Гарант ОПП «Гідрологія»

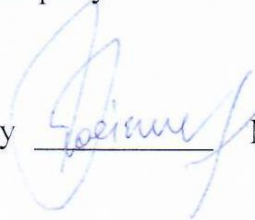


Юрій ЮЩЕНКО

Схвалено методичною радою факультету

Протокол № 2 від “01” вересня 2022 року

Голова методичної ради факультету



Микола ПАСІЧНИК

ВСТУП

Практика студентів є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття кваліфікаційного рівня магістр і набуття студентом професійних навичок та вмінь. Вона є невід'ємною складовою частиною процесу підготовки фахівців у вищих навчальних закладах і проводиться як на базах університету, так і на підприємствах та організаціях природничого, природоохоронного спрямування; органах державного управління.

Виробнича (переддипломна) практика є важливою складовою частиною навчального процесу і має на меті накопичення матеріалів для успішного завершення магістерської роботи. Згідно «Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» ця практика має на меті закріпити та поглибити теоретичні знання, отримані здобувачами вищої освіти у процесі вивчення теоретичних дисциплін професійної підготовки, сформувати практичні навички зі спеціальності, а також збір фактичного матеріалу для виконання науково-дослідних робіт. Виробнича (переддипломна) практика базується на знаннях отриманих під час вивчення «Методології та організації наукових досліджень у гідрології» та «Комп'ютерні та інтернет технології/ Новітні методи аналізу гідрологічної інформації» (9 семестр), а також із науково-дослідною роботою (курсовою). У свою чергу вона є базою для написання магістерських робіт.

Відповідно до «Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» «у разі запровадження надзвичайної ситуації навчальні і виробничі практики проводяться у дистанційному режимі, із коригуванням програм їх проходження, баз практик, форм проведення та розроблення методики оцінювання та захисту результатів». Для належного проходження практики необхідно використовувати комп'ютер/ноутбук або смартфон оснащений камерою, технічні можливості якого дозволяють підтримувати режим відео конференції Google Meet чи аналог. Під час on-line події, одночасно під'єднуються викладач, студенти, а також студенти магістри, що проходять переддипломну практику.

Організація практичної підготовки в ЧНУ регламентується окремими положеннями МОН України про проведення практик, а також «Положенням про проведення навчальних і виробничих практик студентів Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича».

Під час проходження виробничої (переддипломної) практики студенти залучаються до необхідної роботи, яка поглиблює та вдосконалює їхні практичні навички й уміння.

Принципи організації виробничої (переддипломної) практики визначають її структуру, зміст, організацію в рамках учбового плану підготовки фахівців:

- принцип зв'язку теорії з практикою;
- принцип взаємодії вузу і бази практики;
- принцип інтеграції і диференціації професійної діяльності, що забезпечує формування загального світогляду і спеціалізації відповідно до особливостей майбутньої професії студента;
- принцип систематичності і послідовності;
- принцип наочності і доступності;
- принцип індивідуального підходу в умовах колективної роботи.

Виробнича (переддипломна) практика на 5 курсі проводиться тривалістю 4 тижні (180 годин).

Виробнича (переддипломна) практика проводиться на базі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, підрозділів Гідрометеорологічної служби України, Держводагенції України, підрозділів Міністерства екології та природних ресурсів України та інших установ. Це переважно регіональні та обласні центри з гідрометеорології, гідрологічні станції, метеорологічні станції, басейнові і обласні управління водних ресурсів та їх підрозділів, проектні та науково-дослідні установи, організації, котрі займаються проблемами використання та обліку водних та кліматичних ресурсів, охорони природи тощо.

Студенти можуть самостійно, за погодженням, підібрати собі місце проходження практики з урахуванням її завдань та тематики магістерської роботи або проходити її на базі географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

З базами практики, установами укладаються договори на її проведення. Тривалість дії договорів погоджується сторонами. Вона може визначатися на поточний рік або на більш тривалий термін. За наявності договорів або контрактів питання практики вирішується без укладання додаткових договорів.

Виробнича (переддипломна) практика студентів п'ятого курсу – надійний засіб підвищення конкурентоздатності випускників географічного профілю.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Мета практики передбачає закріплення і застосування на практиці знань з теорії і методики гідрології, набуті під час аудиторних занять та попередніх практик; здобуття навиків комплексних загальнонаукових і прикладних досліджень, що проводяться у навчальних, науково-дослідних, проектно-пошукових, господарських, природоохоронних, освітніх чи інших установах, підприємствах або організаціях. Дослідження можуть включати як польові

(натурні), так і камеральні роботи, роботу сучасним обладнанням, приладами, програмним забезпеченням з конкретної наукової чи прикладної проблеми.

Завдання практики:

- закріпити знання про загальні принципи методології наукового пошуку і наукового процесу;
- сформулювати уявлення про сучасні теоретико-методологічні основи наукового пізнання і наукової творчості;
- показати практичну важливість становлення і розвитку гідрології як науки;
- сформулювати базу даних для магістерської роботи;
- проводити роботу із звітністю, фондовими матеріалами установ, статистичними даними;
- виконати експериментальну частину наукової роботи;
- провести попереднє опрацювання зібраних польових і фондових даних і підготувати описані нижче звітні матеріали;
- ознайомитись з роботою виробничої установи де проходить практика, взяти участь у польових і камеральних роботах, зібрати необхідні польові і фондові матеріали відповідно до теми практики;
- провести-спеціальні дослідження, спрямовані на реалізацію індивідуальної дослідницької теми;
- виконувати окремі завдання в установі, оформляти різноманітну документацію.

Результати навчання.

У процесі проходження практики студент повинен досягнути наступних результатів:

- Аналізувати особливості природних та антропогенних систем і об'єктів геосфер Землі. - ПРН 1.
- Вміти спілкуватися з фахівцями та експертами різного рівня інших галузей знань, у тому числі в міжнародному контексті, в глобальному інформаційному середовищі. - ПРН 3.
- Планувати і здійснювати наукові експерименти, писати наукові роботи за фахом. – ПРН 5.
- Знати сучасні методи дослідження Землі та її геосфер і вміти їх застосовувати у виробничій та науково-дослідницькій діяльності. - ПРН 7.

Набути наступних компетентностей:

Серед загальних:

- ЗК 02. Вміння виявляти, ставити, вирішувати проблеми.

Серед фахових:

- ФК 01. Розуміння необхідності дотримання норм авторського і суміжних прав інтелектуальної власності; сприйняття державної та міжнародної систем правової охорони інтелектуальної власності.
- ФК 04. Володіння сучасними методами досліджень, які використовуються у виробничих та науково-дослідницьких організаціях при вивченні Землі, її геосфер та їхніх компонентів.
- ФК 07. Знання основних сучасних положень гідрологічної науки, фундаментальних наук стосовно розвитку землі, земних вод, земної еволюції і застосовувати їх для формування світоглядної позиції і позиції в управлінні водними ресурсами.

3. ЗМІСТ ПРАКТИКИ, ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ КЕРІВНИКІВ І ПРАКТИКАНТІВ

Виробнича (переддипломна) практика передбачає виконання самостійної роботи магістра і дає можливість застосувати на практиці теоретичні знання, отримані під час навчального процесу. Основні напрямки роботи магістрів пов'язані з навчальним планом і тематикою наукових досліджень кафедри.

Студенти проходять практику у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, або на підприємствах, в організаціях та установах різних форм власності, профіль діяльності яких пов'язаний з тематикою магістерських робіт і змістом навчання магістрів. Зокрема, місцями проходження виробничих практик є підрозділи Гідрометеорологічної служби України, Держводагенції України, підрозділи Міністерства екології та природних ресурсів України, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та інших установ. Це переважно регіональні та обласні центри з гідрометеорології, гідрологічні станції, метеорологічні станції, басейнові і обласні управління водних ресурсів та їх підрозділів, проектні та науково-дослідні установи, організації, котрі займаються проблемами використання та обліку водних ресурсів.

Проходження практики дає можливість студенту засвоїти отримані теоретичні знання в конкретних умовах роботи, адже вони вчаться самостійно виконувати доручені їм завдання, робити певну звітність, оформляти документацію, готувати матеріали для майбутніх дипломних чи магістерських робіт.

Виробнича (переддипломна) практика студентів 5-го курсу спеціальності «Гідрологія» складається з трьох послідовних періодів: підготовчого, основного та заключного.

У ході підготовки до практики студент повинен отримати від керівника практики необхідні документи - щоденник практики, програму, індивідуальне

завдання. Своєчасно прибути на базу практики. Виконувати завдання, передбачені програмою практики і вказівками її керівників.

Під час проходження практики студент повинен дотримуватись правил охорони праці, техніки безпеки, уміти знаходити та обробляти інформацію, складати бази даних, ознайомитись з правилами роботи з документацією, своєчасно робити записи в щоденнику практики, виконувати індивідуальні завдання та завдання керівника практики від організації, передбачені програмою, отримати необхідну інформацію, різноманітні дані для написання подальших наукових робіт, нести відповідальність за виконану роботу.

В польових умовах необхідно особливо дотримуватись техніки безпеки та опанувати необхідними методами досліджень, ознайомитись з гідрометеорологічними приладами, обладнанням, правилами роботи. Також можна проводити власні польові дослідження, котрі будуть використані при написанні наукової, магістерської роботи, за узгодженням з керівниками практики.

За результатами практики оформити звіт згідно відповідних вимог.

Керівники виробничої (переддипломної) практики повинні провести інструктаж по техніки безпеки, надавати допомогу магістрам з питань підготовки документів магістерської роботи. Допомога полягає в ознайомленні з необхідною документацією, методами і програмами розрахунку та представлення характеристик, параметрів, матеріалів досліджень; в практичних рекомендаціях з розробки розділів роботи.

Магістри кафедри при проходженні практики зобов'язані:

- до початку практики ознайомитися з правилами техніки безпеки (під підпис у журналі реєстрації);
- одержати від керівника виробничої практики консультації щодо оформлення усіх необхідних документів;
- своєчасно прибути на базу практики;
- ознайомитися з системою організації робіт під час практики;
- суворо дотримуватись правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою відповідної практики, і вказівки її керівників;
- проаналізувати і узагальнити зібрані матеріали по темі магістерської роботи, почати розробку її графічних і текстових документів;
- ознайомитися з методиками експериментальних досліджень і, за потреби, брати участь у таких дослідженнях;
- протягом десяти днів після прибуття з практики захистити звіт з практики.

При проходженні практики магістри можуть керуватися Положенням про проведення практики здобувачів вищої освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

4.Форми і методи контролю

Проходження практики студентом контролюється керівниками практики від бази практики та кафедри. Практикант повинен дотримуватися режиму роботи та правил внутрішнього розпорядку бази практики. Практикант веде щоденник, в якому коротко описує зміст виконаної роботи, вносячи відповідні записи. Виконання кожного розділу практики контролюється керівником практики від бази практики. Після закінчення практики керівник від бази практики виставляє в характеристиці студенту загальну оцінку за чотирибальною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»), яка характеризує рівень знань та навичок, отриманих студентом під час проходження практики, сумлінність виконання програми практики.

5. Вимоги до складання звіту про практику

Практикант складає звіт про практику, в якому висвітлює виконану роботу. Цей звіт має відбити повну характеристику самостійної роботи практиканта на базі практики. Не допускається у звіті переказ матеріалів, викладених у навчальних посібниках, інструкціях та лекціях. Звіт про практику перевіряє і підписує керівник практики від кафедри. До звіту підшиваються: 1) аркуш прибуття-відбуття, завірений печатками (щоденник практики, буде виданий після прибуття в університет). Для рецензування і допуску до захисту завідувачем кафедри виконаний звіт з переддипломної практики представляється у пластиковому швидкозшивачу з усіма необхідними підписами.

Звіт з виробничої (переддипломної) практики повинен містити наступні обов'язкові елементи:

1. Титульний лист з обраною темою магістерської роботи, підписами студента та керівника від бази практики (типова форма додається нижче).

2. Вступ (обсягом до 1 стор.).

Де слід відобразити такі позиції: 1) актуальність вибраної теми; 2) мету дослідження; 2) завдання дослідження; 4) об'єкт дослідження; 5) предмет дослідження; 6) методи дослідження; 7) структуру роботи (з коротким викладенням змісту розділів); 8) фактологічну основу (базу дослідження, за матеріалами якої виконується магістерська робота)

3. Реферат (обсягом до 2 стор.)

Реферат призначений для ознайомлення з роботою. Він повинен бути коротким і інформативним. Реферат повинен містити:

– відомості про обсяг роботи (кількість сторінок), кількість рисунків, таблиць, додатків, використаних літературних джерел;

– текст реферату, який повинен містити: об'єкт дослідження, мету роботи, методи дослідження, результати дослідження, висновки;

– список ключових слів.

Ключові слова, які є визначальними для розкриття суті роботи, розміщуються наприкінці реферату. Список ключових слів містить від 5 до 15 слів або словосполучень, пишеться з абзацу заголовними (великими) літерами в називному відмінку в рядок через коми.

Основний текст звіту, який повинен включати наступні складові:

-методичний або розрахунково-аналітичний матеріал за обраною темою магістерської роботи (8-9 стор) на основі завдання керівника магістерської або зібраних матеріалів магістерської.

- *Перший розділ* (загально-оглядовий). У першому розділі викладають теоретичні та методологічні аспекти вибраної теми дослідження. У ньому подається визначення використовуваних у роботі понять і термінів, їх систематизацію, формулюється проблематика дослідження, критично розглядаються різні точки зору щодо досліджуваної теми, розглядається історичний аспект стосовно розвитку поставленої проблеми, аналізуються принципи нормативно-законодавчого регулювання процесів, що розглядаються, подається зарубіжний досвід розв'язання проблеми, проводиться макроекономічний аналіз окремих аспектів управління фінансами суб'єктів господарювання тощо.

- *Другий розділ* (методико-аналітичний). У другому розділі викладається методологія та результати аналітичних досліджень вибраної проблеми, проводиться аналіз об'єкта дослідження, визначаються та обґрунтовуються конкретні методи дослідження і розв'язання розглянутих у попередньому розділі питань.

-*Третій розділ* (розрахунково-аналітичний). У третьому розділі на основі описаних вище методів дослідження здійснюються розрахунки, які ілюструють застосування обраної(-них) методики(-дик), проводиться аналіз результатів розрахунків для конкретних суб'єктів господарювання, по результатам якого формулюються практичні рекомендації, обґрунтовуються причини та фактори виявлених недоліків, формулюються конкретні пропозиції щодо вирішення поставлених у першому розділі проблем.

4. *Орієнтовний перелік літературних джерел*, напрацьований під час практики як база для написання магістерської роботи за обраною темою (не менше 40 джерел).

- *Додатки* (якщо маються).

Практикант подає на кафедру звіт про практику не пізніше ніж за три дні до закінчення практики.

7. Дистанційне проведення практики

При введенні на території України, області, міста певних обмежень в зв'язку з карантинном, переддипломна практика проводиться дистанційно за вище наведеними вимогами. Для проведення практики створюється в програмах Meet або Zoom або Viber група з керівником проведення практики. Захист практики відбувається дистанційно. Звіт в електронному вигляді направляється керівнику практики.

8. Підведення підсумків практики

Підсумки результатів практики студента оцінюються під час захисту ним звіту про практику перед комісією, що призначається кафедрою. Диференційована оцінка з практики виставляється за результатами проходження основних етапів та її захисту. Дана оцінка заноситься в екзаменаційну відомість та проставляється у заліковій книжці. Студент, який не виконав програму практики і отримав незадовільний відзив або незадовільну оцінку при захисті звіту про практику, направляється на практику повторно або відраховується з університету.

Критерії оцінювання студентів за результатами практики

Оцінювання	Сприяючий характер діяльності
Відмінно	Знання міцні і глибокі, виходять за межі навчальних програм та носять науковий характер. Знання використовуються вільно, легко і самостійно переносяться на нові види діяльності в межах обраної професії. Студент здатний самостійно виконувати завдання на основі створеної ним бази.
Добре	Знання глибокі і повні, знаходяться в межах навчальних програм. Знання студент трансформує самостійно, легко переносить на нові види діяльності в межах теми чи предмету. Студент здатний виконати засвоєні види діяльності, дії, окремі операції.
Задовільно	Знання, завчені, висвітлюються за допомогою звіту. Самостійно використовуються в завчених умовах і ситуаціях, на нові види діяльності переносяться тільки за допомогою викладача. Студент здатний виконувати діяльність за інструкцією.
Незадовільно	Вимоги на оцінку "задовільно" не виконані.

Результати заносяться в екзаменаційну відомість, проставляються в заліковій книжці. Студент, що не виконав програму практики і отримав незадовільний

відгук, або незадовільну оцінку при складанні заліку, направляється на практику вдруге, або відраховується з навчального закладу.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Рекомендована література

Основна:

1. Берко А.А. та ін Організація наукових досліджень, написання та захист магістерської дисертації: Навч. посібник. Львів: Новий Світ 2000, 2010. 282 с.
2. Бірта Г.О., Бургу Ю.Г. Методологія і організація наукових досліджень: Навч. посібн. К.: Центр учбової літератури, 2014. 142 с.
3. Голіков В.А., Козьмїних М.А., Онищенко О.А.. Методологія наукових досліджень: Навч. посіб. Одеса: ОНМА, 2014. 163 с.
4. Кириленко О.П. Письменний В.В. Основи наукових досліджень у схемах і таблицях: навч. посіб. Т.: ТНЕУ, 2013. 227 с.
5. Кіт Г.Г., Імбер В.І. Застосування інформаційних технологій у науково-дослідній роботі: Навч.-метод. посіб. Вінниця: ВДПУ, 2007. 48 с.
6. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень. К.: Слово, 2009. 239 с.
7. Колесников О.В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 144 с.
8. Крушельницька О.В. Методологія і організація наукових досліджень. К.: Кондор, 2006. – 206 с.
9. Кушнарєнко Н.М., Удалова В.К. Наукова обробка документів: підручник. – 4-те вид. перероб. та доп. К.: Знання, 2006. 334 с.
10. Матвієнків С.М. Дипломна та магістерська роботи як кваліфікаційне дослідження. Івано-Франківськ: Вид.-дизайн. відділ ЦІТ Прикарпат. нац. ун-ту імені Василя Стефаника, 2013. 67 с.

11. Мокін Б.І. Мокін О.Б. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посібник. Вінниця: ВНТУ, 2014. 180 с.
12. Назаренко І.І. Методологія наукових досліджень: Навч. посіб. для студ. ВНЗ Київ: КНУБА, 2014. 123 с.
13. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А.Є. Конверського. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
14. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича <https://www.chnu.edu.ua/media/crlm2vzg/polozhennia-pro-provedennia-praktyky.pdf>
15. Стеченко Д.М., Чмир О.С. Методологія наукових досліджень: Підручник 2-ге вид., переробл.і доп. К.: Знання, 2007. 317 с.

Додаткова

1. Пилипчук М.І., Григор'єв А.С., Шостак В.В. Основи наукових досліджень: підручник. К.: Знання, 2007. 270 с.
2. П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: навч. посіб. К., 2003. 116 с.
3. Надикто В.Т. Основи наукових досліджень: підручник. Херсон: Олді-плюс, 2017. 268с.
4. Третяк О.В., Бойко Ю.В. Засоби та системи автоматизації наукових досліджень: Підруч. для студ. вищ. закл. освіти. К.: Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2007. 319 с.